

Gróðurskýrsla 2017

Dr. Kristmann Gíslason

Efnagreiningar, Nýsköpunarmiðstöð

Mars 2018

Efnisyfirlit

Inngangur	2
Sýnatökustaðir.....	2
Viðmiðunargildi	2
Umhverfissvöktun, gögn og umræða.....	3
Veðurgreining.....	3
Flúorstyrkur í grasi 2017.....	4
Flúorstyrkur í laufi 2017	5
Flúorstyrkur í barri 2017.....	7
Samantekt	8

Inngangur

Teknar eru saman helstu niðurstöður magngreiningu flúors í grasi, laufi og barri á völdum sýnatökustöðum í Hvalfirði og Kjós í tengslum við umhverfisvöktun vegna iðnaðarsvæðisins á Grundartanga fyrir árið 2017. Niðurstöðurnar eru bornar saman við niðurstöður fjögurra undanfarna ára.

Sú breyting var á þetta árið að sýnum af grasi var einnig safnað í júlí. Því eru þetta árið þrjár skammtar af grassýnum en ekki tveir.

Aðferðafræði við sýnatöku, veðurmælingar og magngreiningar flúors í gróðri hefur verið lýst áður. Hér verður fjallað um leitni gilda flúorstyrks m.t.t. tíma og staðsetningu.

Sýnatökustaðir

Sýnatökustaðir eru samtals 12, og sýni eru tekin m.v. gróðurfar á hverju svæði, sjá töflu 1. Við úrvinnslu niðurstaðna og túlkun verður sýnatökustöðum skipt upp í fjóra flokka. Í Hvalfjarðarsveit eru fyrstu þrjár flokkarnir, austan, norðan og vestan Grundartanga, fjórði flokkurinn inniheldur alla sýnatökustaði í Kjós, eða sunnan við Grundartanga. Stekkjarás telst á mörkum þynningarsvæðis.

Tafla 1. Sýnatökustaðir, tegund sýna.

Sýnatökustaður	G	B	R	St	Gr	Bf	Upphaf sýnatöku	Athugasemdir
Hvalfjörður, austan Grundartanga								
Ferstikluskáli	X	X	X	X	X		2011	
Hlíð (Múlakot)	X	X	X	X	X		2009	
Hvalfjörður, norðan Grundartanga								
Fellsaxlarkot	X	X	X	X	X			
Fannahlíð	X	X	X	X	X		Reyniviðarlauf, 2011	
Innan þynningarsvæðis flúors								
Stekkjars	X	X		X	X	X		
Hvalfjörður, vestan Grundartanga								
Gröf II, við hús	X	X	X				2009	
Gröf II, vegur	X	X	X	X	X		2009	Úlfareynir
Kjós								
Háls sumarhús	X	X	X		X	X	2011	
Reynivellir	X	X	X	X	X			
Félagsgarður	X	X	X	X	X			
Fossbrekka	X	X	X	X	X	X		

G: Gras, B: Birkilauf, R:Reyniviðarlauf, St: Stafafura, Gr: Greni, Bf:Bergfura

Viðmiðunargildi

Í reglugerð 340/2001 um eftirlit með fóðri (1. Viðauki tafla 1) er tekið fram að viðmiðunargildi fyrir flúor í heilfóðri sé 30 µg/g fyrir nautgripi, sauðfé og geitfé en 50 µg/g fyrir mjólkandi kýr, ær og huðnur. Þetta er öfugt í reglugerð Evrópusambandsins (COMMISSION DIRECTIVE 2005/87/EC), 30 µg/g fyrir mjólkandi dýr en 50 µg/g fyrir önnur. Þolmörk lauftrjáa eru um 200 µg/g af flúor í plöntuvef en barrtré eru viðkvæmari með þolmörk við 30-100 µg/g eftir tegund.

Umhverfisvöktun, gögn og umræða

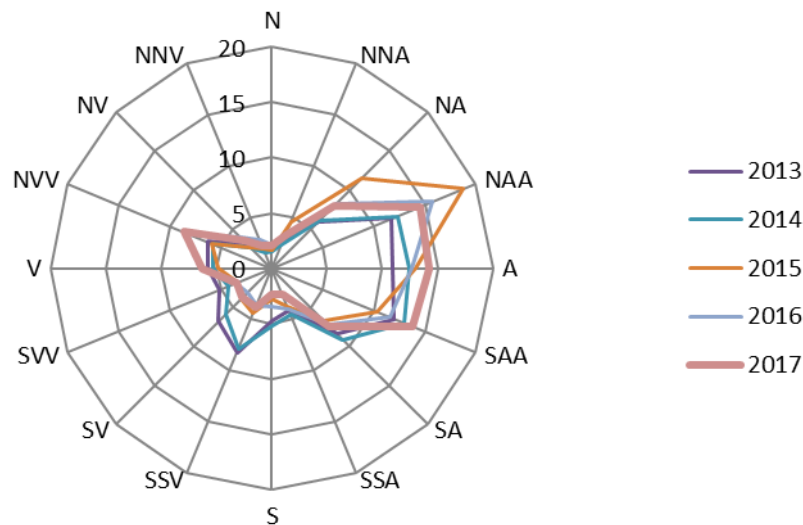
Veðurgreining

Í töflu 2 eru veðurfarsmælingar á Kríuvörðu bornar saman á milli ára. Notuð eru 10 mínútna mæligildi fyrir tímabilið 1.maí til 30.september fyrir hvert ár.

Tafla 2. Veðurgögn 1.maí-30.september fyrir árin 2013-2017.

1.maí-30.september	Úrkoma mm	Meðalhitastig °C	Vindhraði m/s
2013	314	8,8	4,8
2014	895	10,9	4,2
2015	491	9,0	5,1
2016	195	9,8	4,2
2017	351	10,1	4,7

Meginvindáttir í Hvalfirði eru austan áttir, en einnig eru vestanáttir algengar, þetta má sjá á vindáttagreiningu síðustu ára fyrir 1.maí-30.september.

Mynd 1. Vindáttagreining sumrin 2013-2017.

Mikill munur getur verið á veðri á milli sumra í Hvalfirði, og þekkt er að staðbundið veðurfar getur haft áhrif á uppsöfnun flúors í gróðri, næst uppsprettum. Þá er sérstaklega hægt að nefna áhrif úrkomu, sem sýnir öfug tengsl við flúorstyrk, og vindátt sem magnar upp styrk flúors á þeim svæðum sem staðsett eru í meginvindátt frá uppsprettu. Hitastig hefur minni áhrif á uppsöfnun flúors í gróðri.¹

Sumarið 2017 var hlýtt og yfir meðaltali fyrri ára. Talsvert mikið rigndi í maí en annars var úrkoma í meðallagi mikil. Megin vindáttir eru austan- og vestanáttir þar sem austanáttir eru tvöfalt algengari, líkt og fyrri ár.

¹ Franzaring J., et.al., *Environmental Pollution* (2006), vol.144, p.158-165

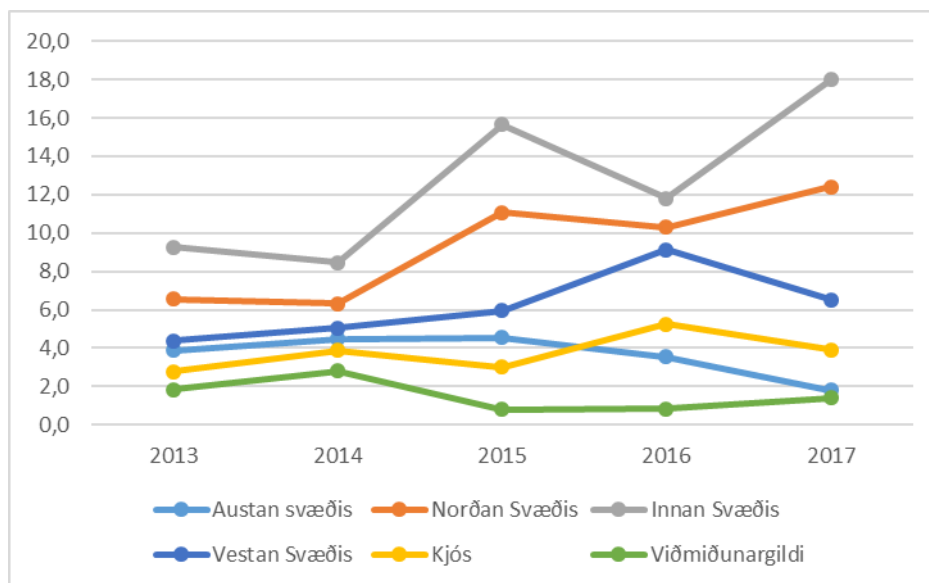
Flúorstyrkur í grasi 2017

Tafla 3 sýnir flúorstyrk í grasi árið 2017. Aðeins september sýni frá Stekkjarási, mælist yfir þolmörkum mjólkandi grasbíta (30 ppm) en eins og áður sagði er Stekkjarás á mörkum þynningarsvæðis iðnaðarsvæðisins.

Tafla 3. Flúorstyrkur í grasi árið 2017.

Staður	Júní			Júlí			September		
	F- í vef µg/g	F- í ryki µg/g	Heildar F- µg/g	F- í vef µg/g	F- í ryki µg/g	Heildar F- µg/g	F- í vef µg/g	F- í ryki µg/g	Heildar F- µg/g
Ferstikla	1,4	0,3	1,7	1,5	0,8	2,3	1,2	0,2	1,4
Hlíð	1,4	0,3	1,7	1,1	1,0	2,1	1,3	0,3	1,6
Fellsaxlarkot	4,0	2,1	6,1	14,8	5,1	19,9	11,7	1,1	12,8
Fannahlíð	6,2	2,4	8,6	13,8	6,0	19,8	5,9	1,4	7,3
Stekkjars	8,1	5,4	13,5	9,5	6,1	15,6	20,9	4,0	24,9
Gröf II hús	3,3	1,6	4,9	5,0	2,1	7,1	8,4	3,1	11,5
Gröf II vegur	5,5	2,8	8,3	2,8	1,0	3,8	3,0	0,5	3,5
Háls sumarhús	1,9	0,8	2,7	1,7	0,8	2,5	2,1	0,3	2,4
Reynivellir	1,7	0,7	2,4	1,8	1,0	2,8	1,6	0,2	1,8
Félagsgarður	4,3	1,8	6,1	7,2	2,1	9,3	6,4	1,0	7,4
Fossbrekka	2,0	0,7	2,7	2,8	1,2	4,0	2,4	0,4	2,8
Skorradalur	1,7	0,3	2,0				0,6	0,3	0,8

Þegar meðaltal heildarflúoríðs í grasi fyrir svæðin kringum iðnaðarsvæðið er borið saman við fyrri ár (Mynd 2) sést að gildi hækka talsvert á milli ára hvoru tveggja innan þynningarsvæðisins (Stekkjars) sem og fyrir norðan iðnaðarsvæðið, á meðan gildi fyrir önnur svæði breytast lítið.

Mynd 2. Ársmeðaltal á heildarflúoríði í grasi fyrir árin 2013-2017.

Flúorstyrkur í laufi 2017

Styrk flúors í laufi birki- og reynitrjáa má sjá í töflum 4 og 5. Hæstu gildin mældust í Fannahlíð og Stekkjarási. Styrkur flúors í birkilaufum teknum að hausti lækkar á þeim stöðum sem eru næstir iðnaðarsvæðinu og norðan þess (Stekkjars, Fannahlíð, og Fellsaxlarkot) en gildi í reynilaufum hækka, svipað og niðurstöður grassýna gefa til kynna. Engin gildi eru nálægt viðmiðunarmörkum fyrir lauftré.

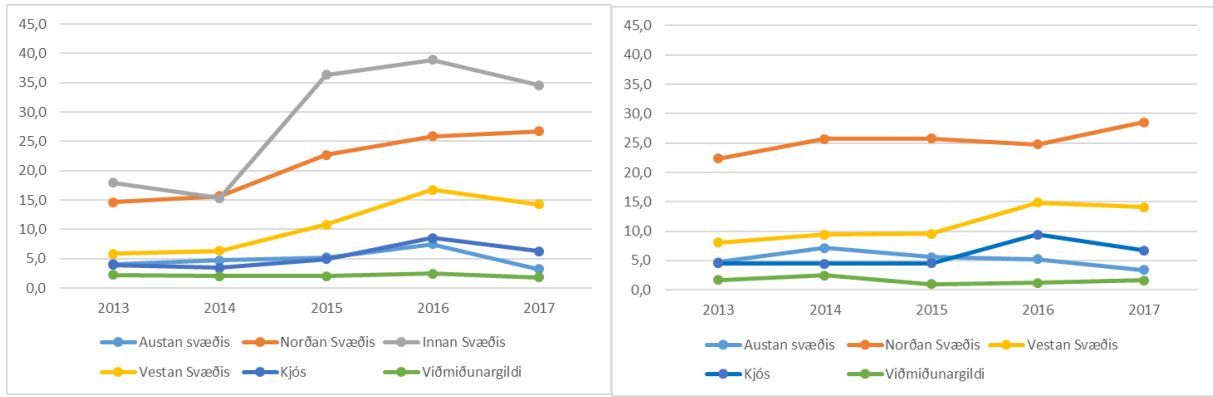
Tafla 4.

Birkir Staður	Júní		September		Meðaltal	
	F- í vef	F- í ryki	F- í vef	F- í ryki	F- í vef	F- í ryki
	µg/g	µg/g	µg/g	µg/g	µg/g	µg/g
Ferstikla	1,8	0,5	0,5	0,2	1,2	0,4
Hlíð	3,0	0,4	7,7	0,4	5,4	0,4
Fellsaxlarkot	23,0	2,6	21,8	1,6	22,4	2,1
Fannahlíð	38,3	6,2	23,8	3,0	31,1	4,6
Stekkjars	36,8	8,5	32,4	4,1	34,6	6,3
Gröf II hús	15,1	2,1	12,0	1,0	13,6	1,6
Gröf II vegur	16,0	2,4	13,9	1,8	15,0	2,1
Háls sumarhús	3,4	0,9	8,1	0,5	5,8	0,7
Reynivellir	4,6	1,2	12,9	1,2	8,8	1,2
Félagsgarður	8,9	1,4	8,1	0,8	8,5	1,1
Fossbrekka	2,6	0,4	1,5	0,4	2,1	0,4
Skorradalur	1,6	0,1	2,0	0,3	1,8	0,2

Tafla 5.

Staður	Júní		September		Meðaltal	
	F- í vef	F- í ryki	F- í vef	F- í ryki	F- í vef	F- í ryki
	µg/g	µg/g	µg/g	µg/g	µg/g	µg/g
Ferstikla	1,9	0,7	4,8	1,9	3,4	1,3
Hlíð	1,9	0,6	5,1	0,9	3,5	0,8
Fellsaxlarkot	14,7	6,5	37,2	3,2	26,0	4,9
Fannahlíð	20,0	8,4	42,3	5,2	31,2	6,8
Gröf II hús	6,6	3,5	16,8	6,7	11,7	5,1
Gröf II vegur	11,9	7,5	21,1	7,0	16,5	7,3
Háls sumarhús	2,4	1,3	5,0	2,3	3,7	1,8
Reynivellir	4,1	2,5	10,5	1,3	7,3	1,9
Félagsgarður	4,5	3,0	22,0	3,1	13,3	3,1
Fossbrekka	2,0	0,9	3,3	1,1	2,7	1,0
Skorradalur	1,5	0,7	1,7	1,1	1,6	0,9

Á mynd 3 sést fylgni flúoríðs í vef lauftrjáa á milli ára eftir svæðum. Hér eru borin saman gildi í vef en ekki heildar flúoríð þar sem verið er að fylgjast með heilsu trjánna en ekki upptöku grasbíta líkt og í grasmælingum. Í reynitrjánnum hækkar meðaltalið fyrir svæðið norðan Grundartanga meðan önnur svæði hafa svipuð gildi eða lækka lítillga. Þetta er svipuð fylgni og sést í niðurstöðum fyrir gras. Gildi í birkilaufum lækka hinsvegar í öllum tilvikum, einnig á svæðinu norðan Grundartanga.

Mynd 3. Fylgni flúoríðs í vef birkis (vinstri) og Reynis (hægri) milli ára.

Flúorstyrkur í barri 2017

Styrk flúors í laufi nálum barrtrjáa árið 2017 má sjá í töflum 6 og 7. Sýni frá Stekkjarás, Fannahlíð, og Fellsaxlarkot hafa hæstu gildin í barri líkt og öðrum sýnum en engin gildi eru nærri viðmiðunarmörkum fyrir plöntur.

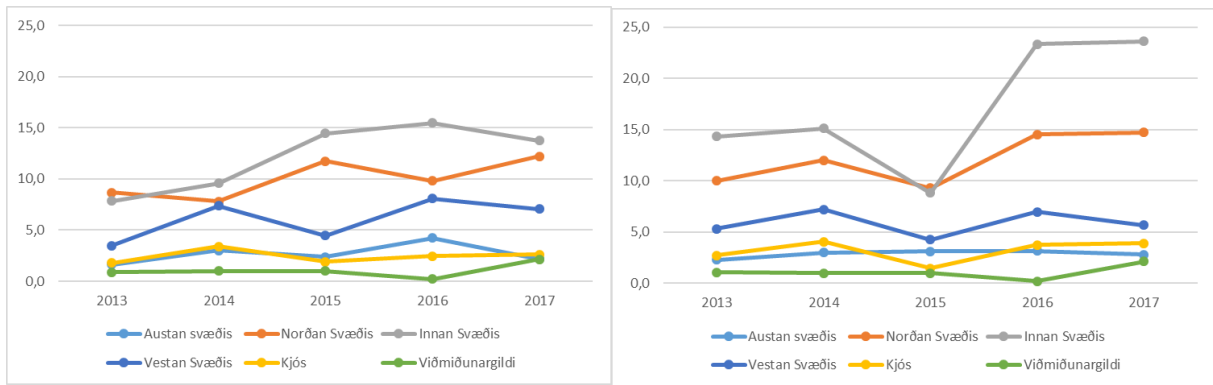
Tafla 6. Flúorgildi í furunálum 2017.

Fura Staður	Tegund	1 árs		2 ára		Meðaltal	
		F í vef µg/g	F í ryki µg/g	F í vef µg/g	F í ryki µg/g	F í vef µg/g	F í ryki µg/g
Ferstikla	stafafura	1,9	0,3	2,4	0,3	2,2	0,3
Hlíð	stafafura	1,3	0,3	3,2	0,5	2,3	0,4
Fellsaxlarkot	stafafura	6,9	1,9	12,7	2,2	9,8	2,0
Fannahlíð	stafafura	11,5	5,7	17,7	5,4	14,6	5,5
Stekkjars	bergfura	11,5	2,8	14,5	3,7	13,0	3,3
Stekkjars	stafafura	8,2	4,3	20,8	3,3	14,5	3,8
Gröf II vegur	stafafura	6,0	7,7	8,1	8,8	7,1	8,3
Háls sumarhús	bergfura	2,4	0,4	2,5	0,5	2,5	0,5
Reynivellir	stafafura	2,6	0,3	5,0	0,6	3,8	0,4
Félagsgarður	stafafura	2,4	0,5	2,8	0,5	2,6	0,5
Fossbrekka	bergfura	1,9	1,2	2,2	1,6	2,1	1,4
Fossbrekka	stafafura	1,9	1,0	2,6	1,3	2,3	1,1
Skorradalur	stafafura	1,6	0,1	2,7	0,3	2,2	0,2

Tafla 7. Flúorgildi í greninálum 2017.

Greni Staður	Tegund	1 árs		2 ára		Meðaltal	
		F í vef µg/g	F í ryki µg/g	F í vef µg/g	F í ryki µg/g	F í vef µg/g	F í ryki µg/g
Ferstikla	greni	2,1	0,1	2,5	0,2	2,3	0,1
Hlíð	greni	2,4	0,4	4,2	0,1	3,3	0,3
Fellsaxlarkot	greni	8,9	5,1	17,4	8,0	13,2	6,5
Fannahlíð	greni	12,4	9,0	20,2	8,3	16,3	8,6
Stekkjars	greni	16,4	5,6	30,8	4,9	23,6	5,2
Gröf II vegur	greni	4,1	6,4	7,3	8,8	5,7	7,6
Háls sumarhús	greni	2,8	1,1	4,1	1,2	3,5	1,1
Reynivellir	greni	3,3	0,2	5,4	0,6	4,4	0,4
Félagsgarður	greni	4,2	2,0	6,2	2,4	5,2	2,2
Fossbrekka	greni	2,4	1,3	2,8	0,9	2,6	1,1
Skorradalur	greni	2,1	0,1	2,2	0,1	2,2	0,1

Þegar litið er á svæðisbundna fylgni flúormagns í barri eftir árum sést að meðalgildi (meðaltal 1 og 2ja ára) eru sambærileg við síðasta ár.

Mynd 4. Fylgni í furu-(vinstri) og greinálum (hægri) fyrir síðustu fimm ár.

Samantekt

Styrkur flúors í gróðursýnum árið 2017 var sambærilegur árinu á undan að undanskildum gildum í grasi innan þynningarsvæðisins og á svæðinu norðan Grundartanga. Breytingar eru þó innan marka eðlilegs breytileika frá ári til árs. Engin gildi mældust nálægt viðmiðunarmörkum, hvorki fyrir grasbíta né fyrir plönturnar sjálfar.